

СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Пройдакова Д.Є., Корнус О.Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Актуальність теми. Останніми десятиріччями демографічна ситуація в Україні характеризується різким збільшенням смертності, зменшенням народжуваності, від'ємним природним приростом. Саме ці демографічні показники характерні для такого процесу як старіння населення. Демографічна криза, яка характерна для всієї території України і Сумської області зокрема, є однією з головних потенційних загроз національній безпеці держави у гуманітарній і соціальних сферах.

Мета статті – розглянути територіальні особливості смертності населення в Сумській області.

Станом на 01.01.2020 р. смертність населення в Сумській області є однією з найвищою в Україні. Аналізуючи смертність населення протягом 1950-2019 років, найвищий показник фіксується у 2005 році – 19,3 померлих на 100 тис. осіб. У 2019 році вона становила 16,3, що вище, ніж загалом по Україні – 14,7 на 1000 наявного населення (рис. 1).

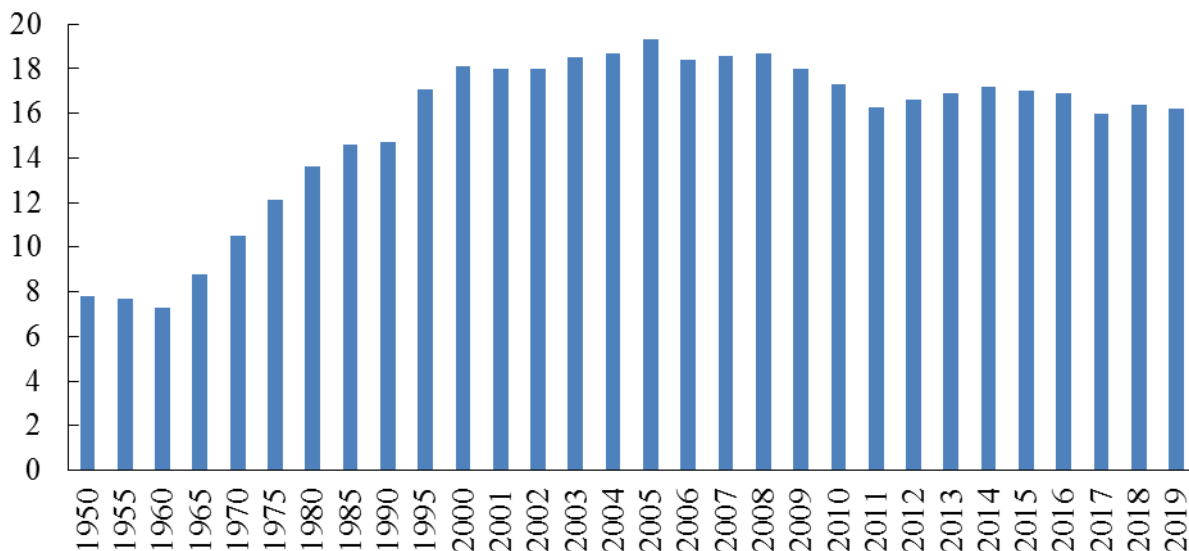

Рис. 1. Динаміка смертності населення в Сумській області протягом 1950-2019 рр.

З 1950 по 1965 роки смертність є найнижчою та пояснюється тим, що у післявоєнний період у статеві-віковій піраміді переважали жінки і особи молодого віку. Така динаміка в той період була характерна для всієї території України. Далі бачимо, що з 1970 року і до теперішнього часу смертність зростає. Це пов'язано з стрімким поширенням різних захворювань і

економічними кризами, погіршенням екологічного стану навколишнього середовища [1].

Несприятлива демографічна ситуація в Сумській області і насамперед різке зменшення народжуваності пов'язані із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їхнього демографічного потенціалу. Особливо гостро ця проблема проявляється у сільській місцевості. На народжуваність впливає багато так званих непрямих детермінант: соціальні, економічні, культурні й екологічні чинники. На їх динаміку впливають, в свою чергу, й інші чинники, найбільше значення серед яких в Сумській області мають соціально-економічні, оскільки їхня дія на дітородну активність опосередковується світоглядними й аксіологічними феноменами (нормами, традиціями тощо). Найнегативнішою демографічною тенденцією в Сумській області в період суспільно-економічних трансформацій стала відсутність економічного забезпечення відтворення населення в цілому та в сільській місцевості зокрема [3].

Досліджуючи смертність населення Сумської області за типами місцевості протягом 2000-2019 років, спостерігаємо скорочення смертності сільського населення з 25,3 до 20,6 випадків на 1000 осіб. В Україні у 2019 році коефіцієнт смертності сільського населення становив 17,5 [2]. Найбільший показник смертності сільського населення відмічався у 2005 році – 26,7, а далі бачимо поступе зниження смертності жителів сільської місцевості. Щодо міського населення, то протягом зазначеного періоду коефіцієнт смертності коливався у межах 13,8-15,4. Загальноукраїнський показник кількості смертей міського населення у 2019 році становив 13,4 випадків на 1000 наявного населення [2]. Найвищий показник фіксувався також у 2005 році (рис. 2).

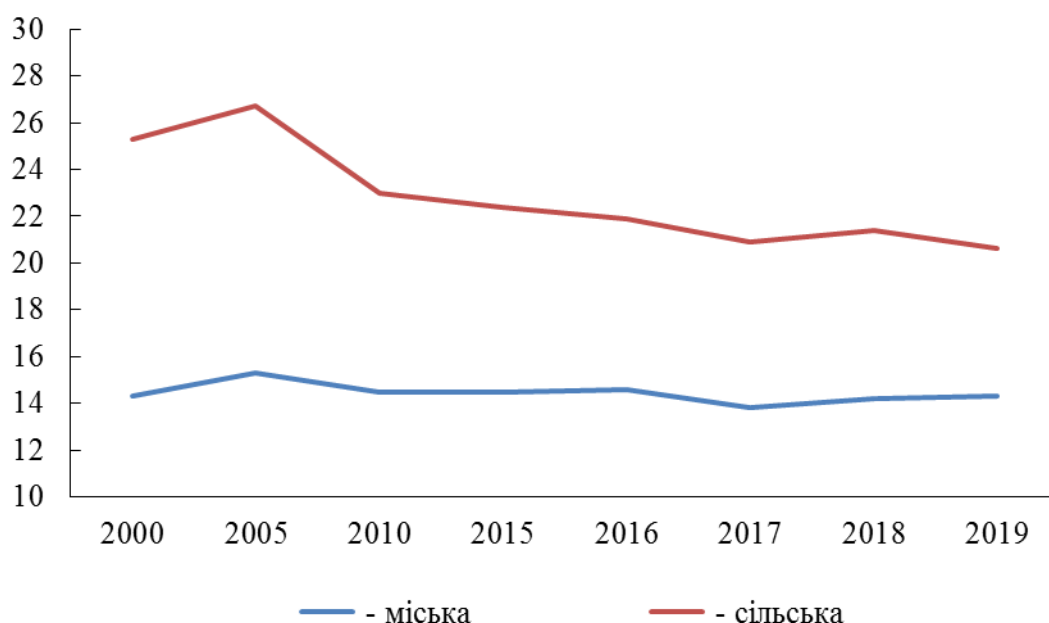

Рис. 2. Динаміка смертності населення Сумської області за типами місцевості

За даними статистики у Сумській області [4] станом на 01.01.2020 рік загальний коефіцієнт смертності населення становив 16,33 випадків на 1000 осіб. У розрізі адміністративно-територіальних одиниць високий рівень смертності характерний для наступної групи районів: Великописарівський (23,04), Конотопський (22,94), Буринський (22,54), Глухівський (22,21), Лебединський (21,81), Шосткинський (21,52), Роменський (21,10), Недригайлівський (20,24).

До адміністративно-територіальних одиниць регіону з найнижчим коефіцієнтом смертності потрапили міста обласного підпорядкування: м. Шостка (14,46), Глухівська міськрада (13,20), Охтирська міськрада (13,13), Сумська міськрада (13,11), Конотопська міськрада (12,84). Така ситуація швидше за все спостерігається через ряд факторів, а саме вищий рівень медичного обслуговування, більш сприятлива вікова структура населення, вищий рівень якості життя. До районів із середнім рівнем смертності потрапили: Ямпільський (19,50), Краснопільський (19,16), Охтирський (18,92), Білопільський (18,54), Тростянецький (18,33), Кролевецький (18,20), Середино-Будський (17,61), Липоводолинський (17,50), Путивльський (16,81), Сумський (15,76) райони та міста Ромни (17,86) і Лебедин (16,41).

Станом на 1.01.2020 рік загальний коефіцієнт смертності міського населення становив 9,96 випадків на 1000 осіб. До адміністративно-територіальних одиниць з високим рівнем смертності міського населення потрапили: міста Ромни (17,83), Лебедин (15,97) та Шостка (14,46). Найнижчі показники смертності міського населення спостерігаються у таких районах, як Глухівський (2,79), Сумський (2,64), Конотопський (2,07) та Охтирський (1,56).

Загальний коефіцієнт смертності сільського населення становить 6,38. До районів, у яких спостерігається найвищий рівень смертності віднесено Лебединський (21,81), Роменський (21,10), Конотопський (20,87), Глухівський (19,42), Охтирський (17,36), Буринський (15,62), Великописарівський (15,30), Шосткинський (13,94), Недригайлівський (13,43), Липоводолинський (13,42), Сумський (13,11) та Краснопільський (11,79). Найнижчі показники смертності сільського населення фіксуються у містах обласного підпорядкування Конотоп (0,82), Лебедин (0,44), Глухів (0,19), Суми (0,16), Ромни (0,10) та Охтирка (0,02).

Висновки. Проаналізувавши статистичні дані щодо смертності населення в Сумській області в цілому можна сказати, що незважаючи на деяке зниження смертності за останні роки, вона залишається високою як містах, так і в сільській місцевості та перевищує загальноукраїнські показники. Для поліпшення демографічної ситуації в регіоні, особливо зниження рівня смертності, органам місцевого самоврядування необхідно реалізувати комплекс

заходів, направлених на підвищення рівня медичного обслуговування, зокрема запровадження профілактичних оглядів населення, особливо у сільській місцевості, ведення здорового способу життя тощо.

Список використаних джерел:

1. Корнус О. Г. Демографічна ситуація у Сумській області напередодні другого Всеукраїнського перепису населення // Часопис соціально-економічної географії. 2011. Вип. 11(2). С. 57-61.
2. Населення України за 2018 рік: демографічний щорічник. К. : Державна служба статистики України, 2019. 188 с.
3. Пирожков С. И. Демографические процессы и возрастная структура населения. М. : ГОССТАТИЗДАТ ЦСУ СССР, 1976. 136 с.
4. Статистичний щорічник Сумської області за 2019 рік / [за ред. Л.І. Олехнович]. Суми: Сумське обласне управління статистики, 2015. С. 545.

**ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК РЕГІОНАЛЬНОГО
ЛІДЕРА НА ЄВРОПЕЙСЬКО-АЗІЙСЬКОМУ ПОГРАНИЧЧІ**

Кисельов Ю. О.

Уманський національний університет садівництва

За останні роки сталися істотні зрушення в зовнішній політиці України. Керівництво держави, яке очолило її після Революції Гідності в умовах російської збройної агресії, взяло твердий курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, що знайшло законодавче утвердження шляхом закріплення відповідних положень у Конституції України. Але, крім загальної стратегії увиразнення України як складової Західного Світу, важливими є також проблеми досягнення нею фактичної суб'єктності в європросторі, недопущення псевдоінтеграції в так звану «Європу регіонів» та участі нашої держави (реальної та ймовірної в майбутньому) в міждержавних об'єднаннях на мезо- й мікрорегіональному рівні. Тобто, йдеться про перспективи досягнення Україною значення регіонального лідера.

Оскільки поняття «регіон» має, передовсім, географічний зміст, то й регіональні політологічні дослідження є, по суті, політико-географічними або геополітичними. Ми доводимо це не лише тим, що йдеться про певні просторові відносини на земній поверхні; важливу роль відіграє те, що кожен регіон характеризується властивими саме йому природними умовами – рельєфом, кліматом, ґрунтами, ландшафтами. Як ми відзначали раніше [1], природний чинник має суттєве не лише геополітичне, а й етнологічне та геософічне значення, тому що кожен ландшафт є середовищем «місцезовитку»